

BOEKBESPREKING.

J. A. VAN STEIJN. *Duinbebossching*. Wageningen, H. Veenman en Zonen 1933; 318 pp. vele illustraties.

Wij hebben het verschijnen van dit boek met groote vreugde begroet. In zijn jarenlange werkzaamheid aan het Staatsboschbeheer, in het bijzonder in zijn kwaliteit van houtvester voor de Hollandsche duinen heeft de heer Van Steyn gelegenheid gehad de praktijk der duinbebossching in al haar bijzonderheden te bestudeeren en te beleven. Maar bovendien heeft hij door diepgaand geschiedkundig onderzoek ons ook een zoo volledig mogelijk overzicht gegeven van de menschelijke bemoeienis met het duin in den loop der eeuwen. Zoodoende heeft hij ons een standaardwerk geleverd, dat doorgewerkt behoort te zijn door iedereen, die zich een oordeel wenscht te vormen over het wezen der duinen en hun wel en wee.

Het historisch overzicht geeft ons een merkwaardige afwisseling te zien van zeer groote en zeer geringe belangstelling in de duinbebossching. Het laagtepunt wordt wel gekenmerkt door Thorbecke met zijn „deskundige” en „geen cent meer”, die aldus een eind maakte aan het tijdperk van Staring, het tweede bloeitijdperk. Het eerste bloeitijdperk ligt in den Napoleontischen tijd en loopt af tegen den Belgischen opstand. Het derde bloeitijdperk beleven wij thans en alles wijst er op, dat de taak van de duinbebossching als duinverzorging haar vervulling nadert.

Wij kunnen niet zeggen, dat de Nederlanders hun duinen goed verzorgd hebben, integendeel. Uit het boek van Van Steyn blijkt maar al te duidelijk, hoe roofofbouw en verwaarloozing op menige plaats ons schoonste landschap tot een kale woestenij hebben gemaakt. Dat is al begonnen in de alleroudste tijden en onder de hoofdschuldigen tellen we ook de Romeinen met de invoering van het konijn. Thans beleven we betere tijden, ofschoon verwaarloozing en aanranding nog niet geheel van de baan zijn.

Het historisch overzicht wordt gevolgd door hoofdstukken over duinvorming, duinzand, water en wateronttrekking, wind, duinklimaat, belangrijkste groeiplaatsfactoren, bebossching, beteekenis van de duinbebossching, topografie en eindelijk komt er een litteratuurlijst van 402 nummers.

Elk van deze hoofdstukken is een afzonderlijke bespreking waard. Daarvoor ontbreekt mij thans hier de ruimte. Maar telkens, wanneer wij over ons geliefd duinlandschap moeten spreken of schrijven, zullen we vanzelf rekening moeten houden met dit belangrijk werk van Van Steyn.

JAC. P. TH.

A. A. C. SPRANGERS. *De Economische beteekenis van het bosch voor Nederland*. (Uitgave van de Nederlandsche Heidemaatschappij. Arnhem 1933).

Sprangers heeft zijn taak al even breed opgevat als Van Steyn. Ook hij begint met een Geschiedkundig Overzicht, dat al even weinig vlelend uitvalt voor ons voorgeslacht als de historie der duinen en ook hier krijgen we den indruk, dat we thans een betere toekomst tegemoet gaan. In een hoofdstuk over de beteekenis van het bosch voor de hedendaagsche samenleving geeft de schrijver eerst een plantengeografisch overzicht, daarna iets over den boschvoorraad op de aarde en ten slotte statistische gegevens. Hier doen wij de eenigszins ontstellende ervaring op, dat wij in ons land niet kunnen beschikken over betrouwbare opgaven aangaande de uitgestrektheid van onze bosschen en van onze woeste gronden. Dit lijkt ons nog al bedenkelijk en vooral om de natuurbescherming zouden wij gaarne zien, dat ten spoedigste een onderzoek werd ingesteld naar den aard en de uitgestrektheid van onze woeste gronden. Het is goed, dat de heer Sprangers op deze leemte heeft gewezen.

Daarna volgen zeer goed gedocumenteerde hoofdstukken over het gebruik van hout, de Nederlandsche houtvoortbrenging en het vervoer van hout en dan hoofdstuk VI: de bijproducten

van het bosch. Die bestaan in schors en strooisel (beide tegenwoordig van weinig belang), de jacht, de boschbessen, boomzaden enz. Het blijkt, dat de opbrengsten aan boschbessen en boomzaden niet gering geschat behoeven te worden.

Als „arbeidsbron” heeft het bosch natuurlijk een groote beteekenis. En dan de financieele resultaten. Hieromtrent laat de schrijver zich voorzichtig uit. Gaarne hadden wij dit hoofdstuk iets uitvoeriger gezien en gesteund door een boschrekening over een groot landgoed en over een lange reeks van jaren. Vroeger werd kalmpjes aangenomen dat een boschbezit gemiddeld zijn $2\frac{1}{2}$ percent of zelfs 3 percent kon opbrengen. Dit mag zeker wel eens ernstig nagerekend worden.

De volgende hoofdstukken helpen ons wel over deze geldelijke onzekerheden heen. Het bosch geeft gelukkig vele en bijzonder te waardeeren indirecte voordeelen: bevordering van vreemdelingenverkeer en hotelwezen, klimaatregeling en verbetering, invloed op de volksgezondheid en vreugde aan schoonheid en kennis.

Alleen daarom is het al wenschelijk, om onze bosschen te blijven onderhouden, ze te verbeteren en uit te breiden en, gezien die onzekere $2\frac{1}{2}$ percent en de groote indirecte voordeelen voor de bevolking lijkt het ons van belang, dat vooral Staat, Provincies, Gemeenten en Lichamen van openbaar nut zich met de bebosschingstaak belasten.

Wij zijn Sprangers en de Heidemaatschappij zeer dankbaar voor dit nuttige boek.

JAC. P. TH.

H. N. KLUYVER. *Bijdrage tot de Biologie en Ecologie van den Spreeuw gedurende zijn voortplantingstijd.* (H. Veenman en Zonen, Wageningen 1933).

Dit boek is evenals die van Van Steyn en Sprangers een dissertatie voor een doctorspromotie aan de Landbouwhoogeschool van Wageningen. Gaarne brengen wij op deze plaats de Wageningse Hoogeschool hulde voor het voortreffelijke werk, dat daar geschiedt en dat o.a. ook tot zijn recht komt door de publicatie van gewichtig wetenschappelijk werk van groote praktische waarde.

De spreeuw is wel de joligste en boeiendste vogel van onze fauna, een onmisbare stoffage van het landschap het heele jaar door, maar hij bezorgt grijze haren aan fruitkweekers en vogelbeschermers, want veel fruitkweekers zouden hem wel op de zwarte lijst willen zetten. Daarom is het noodig, dat wij precies weten, wat wij aan den spreeuw hebben en daar mankeert nog veel aan. Het boek van Dr. Kluyver verschaft ons tenminste reeds eenige vastheid. Hij heeft zeer nauwgezet nagegaan, wat er gebeurde met de spreeuwenhuishoudingen, gevestigd in 69 nestkastjes op een terrein bij Wageningen aan de Rijnsteeg en de Slagsteeg. Door een vernuftige inrichting is hij er in geslaagd, om precies te weten te komen, wat de jongen in het nest te eten kregen. Het menu is nog heel wat uitgebreider dan de spijskaart op de trans-oceanische booten en omvat wormen, duizendpooten, insecten, spinnen, amphibiën, reptielen, planten en steentjes. Het aantal der verschillende insectensoorten bedraagt omstreeks driehonderd, waaronder een zeventigtal schadelijke en daarvan verorberden zij dan natuurlijk ook het grootste aantal. De proef loopt over drie jaren en heel interessant is het, om in de uitgebreide tabel na te gaan, hoe in verschillende jaren en bij verschillende broedsels de aard van het voedsel verschillen kan. Het plantaardig voedsel is onbeduidend: een paar pruimpjes en zaden van weegbree. Uit alles blijkt, dat de spreeuw gedurende den broedtijd een zeer nuttige insectenverdelger moet heeten.

Behalve over de voeding der jongen geeft het boek verder over de spreeuwen en hun gewoonten tal van belangrijke uitspraken en waarnemingen. Het is zeer gewenscht, dat dit onderzoek nog in andere localiteiten met een andere vegetatie herhaald en uitgebreid zal worden.

Met Kluyver's boek raken wij gelukkig eens uit de algemeenheden op steviger bodem.

JAC. P. TH.

JULIUS VON WIESNER. *Die Rohstoffe des Pflanzenreichs*. Vierte Auflage. (Leipzig. Engelmann 1928. 2 dln. geb. 2254 pp., vele illustraties. Prijs in linnen geb. 98 Mark, in halfleer 104 M.)

Wij ontvingen dit belangrijke en beroemde werk ter aankondiging. De derde druk verscheen in 1921; deze vierde druk is bijgewerkt tot 1927 en wel door een kleine twintig deskundige medewerkers. Het lijvig werk geeft een verbijsterend volledig overzicht van alle plantaardige stoffen en plantendeelen, die maar ergens voor gebruikt worden over de heele wereld. Het bevat uitgebreide studies over caoutchouc en suiker zoowel als korte gegevens over het gebruik van bladeren van Klein Hoefblad en de manier, waarop die zelfs vervalscht worden. Honderden houtsoorten worden beschreven en voor een groot deel ook afgebeeld in mooie microscopische coupes. Van een zeer groot aantal van die houtsoorten kent men trouwens nog niet met zekerheid den boom waarvan ze afkomstig zijn, meestal producten uit de tropen.

Uitteraard nemen tropische producten een groote plaats in dit boek in en hierbij treft het ons, dat Nederlandsche geleerden en technici, Nederlandsche instellingen belangrijke bijdragen hebben geleverd ook voor de kennis op dit gebied. 's Lands Plantentuin in Buitenzorg, het Koloniaal Instituut, de Proefstations voor Rubber, voor Suiker, voor Thee enz. blijken uiterst belangrijk werk in grooten overvloed te hebben geleverd en wij maken van deze gelegenheid gebruik, om nog eens op het groote belang van deze instellingen te wijzen en hun behoud ernstig te bepleiten.

Bij het doorbladeren van het werk werden wij o.a. getroffen door de opsomming van Meidoorn, lijsterbes, wegedoorn, kardinaalsmuts, kornoelje, vlier, liguster, berberis, hazelaar als leveranciers voor gebruikshout. Worden die soorten in ons land wel verwerkt b.v. kardinaalsmuts voor schoennagels en tandestokers en draaierswerk? Maar ik mag mij bij de bespreking van dit monumentale werk niet tot kleinigheidjes laten verleiden.

Het werk begint met een algemeene inleiding. Daarna volgen hoofdstukken over de Alkaloiden (32 pp.), Aetherische Oliën en Kamfer (50 pp.), Bitterstoffen (80 pp.), Eiwitstoffen (9 pp.), Enzymen (12 pp.), Verfstoffen (179 pp.), Vezelstoffen (315 pp.), Vetten (55 pp.), Looistoffen (136 pp.), Gallen (19 pp.), Gummi, harsen en giststoffen (147 pp.), Houtsoorten (424 pp.), Caoutchouc, guttapercha en balata (138 pp.), Kurk (16 pp.), Organische zuren (11 pp.), Saponinen (19 pp.), Slijmstoffen (82 pp.), Zetmeel (86 pp.), Vitaminen (11 pp.), Was (14 pp.) en Suiker (105 pp.). Het aantal pagina's geeft een aanwijzing voor den aard der bewerking. In sommige hoofdstukken komt organische chemie, in andere de anatomie meer op den voorgrond. Ofschoon het werk veel geleerdheid bevat, is het toch duidelijk geschreven en in het geheel niet zwaarwichtig. De illustraties zijn prachtig, druk en papier voortreffelijk en de beide deelen juist handig genoeg om ze vlug en vlot te hanteeren. Door middel van een algemeen register kan men zich vlot oriënteren. De indeeling in hoofdstukken, liever dan een in dergelijke werken systematisch-botanische of zelfs geheel alfabetische volgorde, lijkt mij voor het logisch verband zeer gelukkig gekozen.

Dit boek is op zijn plaats in de bibliotheken van middelbare scholen, vakscholen, openbare bibliotheken.

Men moet de volharding der uitgevers bewonderen, die in deze tijden van stormachtige vooruitgang van techniek en wetenschap trachten een werk als dit gelijken tred te doen houden met den gang der ontwikkeling.

JAC. P. TH.